

AKROPOLITANEC

ZA BOLJŠEGA ČLOVEKA IN BOLJŠI SVET

VREDNOST DELA

ARISTOTELOVA PRAKTIČNA FILOZOFIJA

ALEKSANDRIJSKI ZNANSTVENIKI

www.akropola.org

FILOZOFIJA

KULTURA

PROSTOVOLJSTVO

TEČAJ PRAKTIČNE FILOZOFIJE

Tečaj praktične filozofije zajema najpomembnejša učenja tradicionalnih filozofskih šol.
Poiščimo odgovore na nekatera temeljna življenjska vprašanja!

TOREK, 23. 1., OB 19. URI, WOLFOVA 8, LJUBLJANA
ČETRTEK, 25. 1., OB 18. URI, TYRŠEVA 7, MARIBOR

informacije in prijave

AKROPOLITANEC

NOVA AKROPOLA | kulturno društvo

www.akropola.org

JANUAR 2024 | ŠT. 97

NASLOV

NOVA AKROPOLA | Ljubljana

Wolfova 8, 1000 Ljubljana

070 601 651

059 78 02 11

NOVA AKROPOLA | Maribor

Tyrševa 7, 2000 Maribor

040 709 955

ODPIRALNI ČAS:

PON-ČET 18h-22h

IZDAJATELJ

NOVA AKROPOLA SLOVENIJA

akropolitanec@akropola.org

UREDNIŠTVO

Glavni urednik: Stjepan Palajsa

Urednik: Andrej Praček

Grafično oblikovanje: Nija Androjna

B E S E D A
U R E D N I K A

Radosten in pokončen je ta, ki je v svojih prizadevanjih uspešen, in ki z lastnimi močmi iz dneva v dan v izgrajevanju napreduje. V nasprotnem primeru, če zelenih ciljev ne dosežemo, se nas lahko polasti žalost ali celo tesnoba.

Nedoseganje ciljev namreč povzroča občutek poraženosti. Vendar ta ni vedno upravičen. Poraženi se lahko počutimo le zaradi tistih "neuspehov", ki nastanejo zaradi lastne pasivnosti, delno pa tudi zaradi našega nepremišljenega oz. neinteligentnega ravnanja.

Vemo namreč, da na prav vse ne moremo vplivati, in da se kljub našem trdnem prizadevanju kakšna stvar ne izteče povsem po pričakovanjih. Obdani smo z več ljudmi in zato tudi z več med seboj prepletajočimi potmi, kjer vsaka neizbežno vpliva na druge. Poleg tega obstaja še zagonetni smisel, ki presega težnje posameznikov in jih usklajuje. Le kako naj potem pričakujemo, da bi se kar vse stvari odvijale po vsakogaršnjih pričakovanjih? V križanju različnih vnm zagotovo kdaj naletimo na prepreko, ki nastane zato, ker imajo v nekem trenutku prednost druge poti, ki so v konfliktu s to, ki smo si jo zadali.

Obstaja pravi kraj, pravi način in pravi trenutek za pravo stvar.

Težko je imeti uvid v vse te detajle, saj nismo dirigenti simfonije življenja. Trenutno si le prizadevamo, da bi jo čim bolje spoznali, da bi se z njo uskladili. Zato lahko le nadaljujemo z raziskovanjem in hkrati delamo, kar je po našem mnenju pravilno. Ko naletimo na prepreko, pa je čas, da se vprašamo, zakaj je do tega prišlo. Če ugotovimo, da smo sami krivi, ker se na primer nismo dovolj potrudili ali ker smo si zastavili napačne cilje, potem pri sebi spremenimo, kar je treba, in nadaljujemo na način, ki se nam po premisleku zdi najboljši.

Nikakor pa se ne smemo ustaviti, razen ko je potreben počitek in le za toliko časa, kolikor ga regeneracija zahteva.

Kreativno delo je odraz naše zavestnosti in izhaja iz notranjega gibalca. Ustvarjalnost priča o tem, da smo Živi, da naš notranji motor deluje, da je naš resnični jaz aktiven. Delo je notranja moč izražena navzven. Šteje pa le to, kar se udejanji.

V TEJ ŠTEVILKI:

• DRUŽBA: VREDNOST DELA	5
• FILOZOFIJA: ARISTOTELOVA PRAKTIČNA FILOZOFIJA	9
• ZGODOVINA: ALEKSANDRIJSKI ZNANSTVENIKI	11
• ANEKDOTA: O VZTRAJNOSTI	15

Zagotovo ne bomo pozabili vzeti si čas za sprostitev in zabavo, ker je to prijetno, in zakaj ne, tudi potrebno. Vendar si ga moramo vzeti tudi za filozofijo, za raziskovanje in učenje, za razmišljanje, da bi prišli do večje jasnosti, do boljšega razumevanja sveta in svojega mesta v njem. A najbolj vitalen je tisti čas, ko svojo dolžnost še opravljamo.

Naša razmišljanja, zavestne odločitve in naša zmožnost vlaganja navora so tisti, ki omogočajo napredek. To je tudi

dinamičnost, ki daje ravnotežje naši psihi. Gre za tisto poživljajoče gibalo, ki prihaja iz naših globin, ki zaživi v svetu uma in čustev, in ki se nato še oprijemljivo udejanji.

Pravilno delovanje, kot izraz dejavnega opravljanja svoje vloge v svetu, nas osmisli, stabilizira in socializira. Zakaj bi se ga branili?

Andrej Praček, *urednik*

STOIČNE VAJE ZA RAZVOJ OSEBNOSTI 2

* EPIKTETOV PRIROČNIK *

DELAVNICA

PONEDELJEK, 29. 1., OD 18. DO 21. URE, WOLFOVA 8, LJUBLJANA

VREDNOST DELA

EVA ZÁHORŇACKÁ BÍMOVÁ

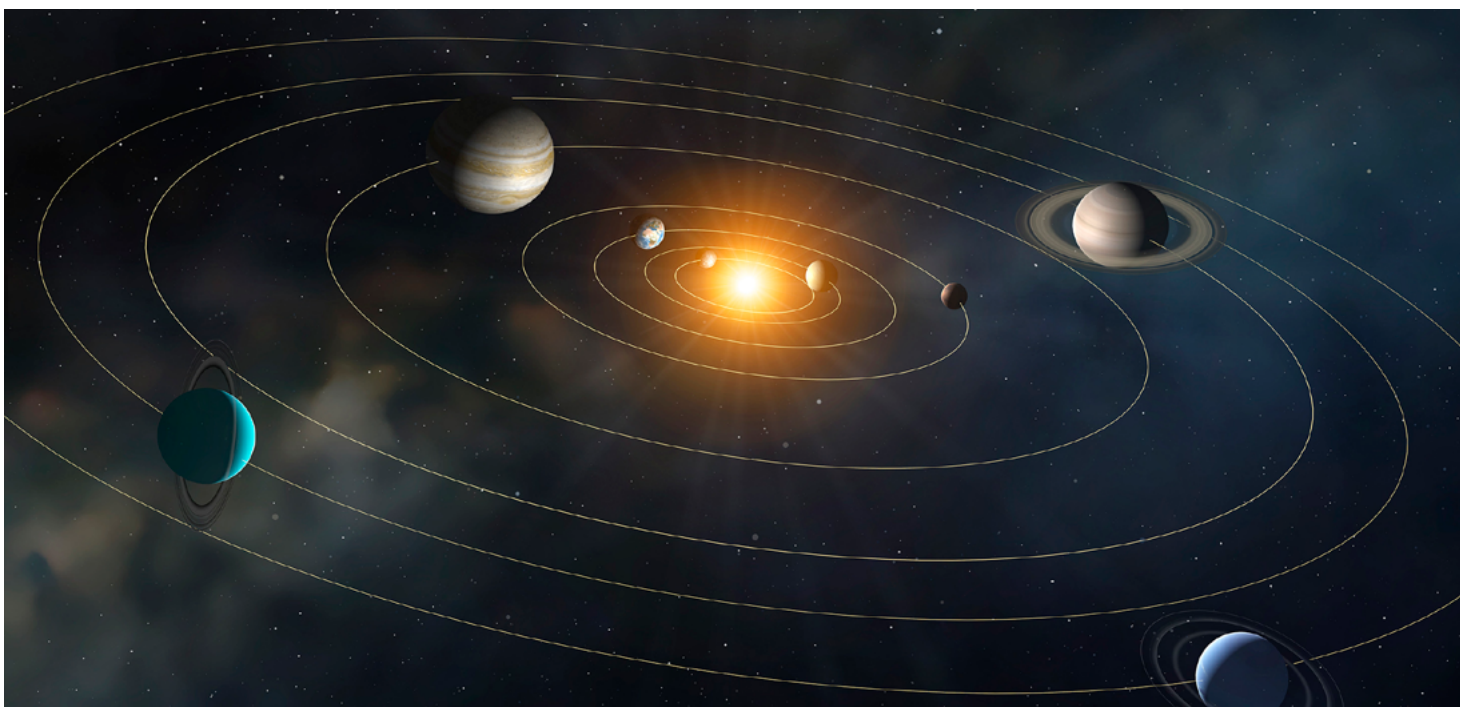
Ljubezen do dela je ključ do resničnega življenja.
Ljubezen do dela človeka dviguje k Bogovom.

egipčanski izrek

Če natančno preučimo naš čas, lahko vidimo, da so vrednote, ki so bile v preteklosti priznane in cenjene, zaradi pomanjkanja razumevanja in bledenja njihove notranje vsebine izgubile svoj sijaj. Ostaja le prazna forma, ki nam ne omogoča videti cilja in smisla lastnega življenja. Starodavni ljudje so smisel življenja videli v izpopolnjevanju in izboljšanju sebe, v razvijanju notranjih vrlin. Navdih za svoje izpopolnjevanje so iskali v Naravi, ki je zanje utelešala red, trud, vztrajnost in harmonijo. Danes te kvalitete zaznavamo slabo in zelo omejeno. Ne zato, ker bi te lastnosti izginile iz Narave, temveč ker se je človek od Narave oddaljil do te mere, da se je ritem izmenjavanja letnih časov zreduciral na ritem poletnih počitnic in božičnih nakupov. Ne čutimo več tistega intimnega veselja, ko jeseni listje

dreves plapola po zraku, temveč najprej opazimo naporno delo grabljenja listja. Nas delo res le obremenjuje ali je lahko vir sreče v življenju? Delo in aktivnost je ena od vrednot, ki ji danes pripisujemo povsem drugačen pomen, kot ga je imela v preteklosti.

Tradicionalno izročilo pravi, da je vsa Narava, Univerzum, veliko živo bitje, ki poseduje Življenje, ki teče in se manifestira povsod in ni mogoče, da bi nekdo "bil" zunaj tega življenja. Zdi se nam naravno, da planeti potujejo po svojih orbitah, da drevo cveti spomladi, in da jeseni obiramo sadove, da dihamo, in da kri kroži v našem telesu ... Lahko bi nadaljevali z navedenim številnim primerom manifestacij tega Življenja v obliki aktivnosti in nenehnega dela. Vse se dogaja s tako pravilnostjo, da je, po besedah profesorice Delie S. Guzmán, "ko se prekrši pravilo, to običajno pojav, na katerega opozarjajo vsi znanstveni opazovalci."

JE DELO NARAVNI DEL ČLOVEKOVEGA ŽIVLJENJA?

Poglejmo najprej, katere značilnosti se danes običajno pripisujejo delu. Delo vidimo kot nujno za zagotavljanje materialnih sredstev za preživetje. Cilj ni delo samo, temveč korist, pridobljena z njim. Korist se lahko pridobi tudi na psihološki ravni, pri čemer je cilj osebni prestiž ali pomembnejši položaj v službi. Ljudem je vsiljena ideja, da, več kot imajo, večja je njihova življenjska blaginja, večja je njihova sreča. Lahko dobimo hišo, avto, pomembno službo in več kot imamo, več si bomo želeli imeti. Materialno ugodje nas spodbuja, da se izognemo vsem bolečinam in vsem težavam, ne da bi se zavedali, da nas življenje samo uči, kako živeti, in kot pravi profesorica Delia S. Guzmán: "ne iščemo načina, kako obvladati nevihto, ampak način, kako se izogniti nevihti." Tako dovoljujemo, da je naše življenje odvisno od zunanje podpore in ko jo izgubimo, nam to povzroča žalost in trpljenje. Okoli sebe pogosto slišimo pritoževanja o veliki količini dela in posledični utrujenosti. Priganja nas k nenehnemu iskanju trenutkov za počitek in pridobivanje nove energije, ki jo takoj spet izgubimo. Ujamemo se v začaran krog, iz katerega ne vemo, kako izstopiti. Počnemo veliko stvari, ki ne vodijo nikamor, nenehno se premikamo, ne da bi vedeli, v katero smer. Hodimo po površini kroga in si ne upamo narediti koraka proti svoji notranjosti, ker se bojimo, da bi odkrili, da se moramo neizogibno spremeniti sami in da moramo nujno poiskati tisti veliko globlji smisel življenja, ki ga slutimo v sebi.

Če se po celotnem Univerzumu, katerega del smo tudi mi, pretaka Življenje, je logično, da kroži tudi skozi nas. Korenine Življenja moramo iskati v sebi, kjer bomo prav tako našli globoki smisel dela. Hitro bo za nas delo dobilo povsem drugo dimenzijo, saj nam bo ponudilo način in pot nenehnega izpopolnjevanja. Delo ne bo več le zapolnjevalo naših ur in se spreminjalo v denar in naša svobodna volja se bo združila z zakoni Narave in zdelo se nam bo naravno ne le, da vsak dan jemo in spimo, temveč tudi, da vsak dan delamo.

"Delaš, da bi stopil v ritem z zemljo in dušo zemlje. Kajti biti brez dela pomeni biti tujec letnim časom in zapustiti sprevod življenja, ki veličastno in s ponosno

pokornostjo koraka proti neskončnemu. Ko delaš, si flavta, skozi srce katere se šepetanje ur spremeni v melodijo. Kdo od vas bi hotel biti nema piščal, medtem ko vse drugo v en glas prepeva? Vedno so vam govorili, da je delo prekletstvo in nesreča. Vendar povem pa vam, da ko delate, izpolnjujete del najdavnějšíh sanj zemlje, ki vam je bil dodeljen, ko so se te sanje rodile. In z delom resnično ljubite življenje. In ljubiti življenje skozi delo pomeni biti v stiku z najglobljo skrivnostjo življenja."

Khalil Gibran, Prerok

Po starodavnih naukih ima delo dve pomembni lastnosti: preko njega bolje spoznamo sami sebe, hkrati pa s svojim delom prispevamo k pozitivni preobrazbi našega okolja. Lep primer srečamo v Malem princu A. S. Exupéryja, kjer lahko beremo o tem, kako vsak dan brez počitka čisti svoj planet kruhovcev, ker če bi jih pustil rasti, bi ti uničili planet. Na ta način se Mali princ nauči izboljšati samega sebe, vzpostaviti red, ljubiti svoj planet, spoznati njegove zakonitosti, biti vztrajen in prepoznati pravo vrednost stvari. S trdim delom in neumorno skrbjo njegov planet postaja lep in harmoničen, a tudi Mali princ postane lep in harmoničen v svoji notranjosti. Je neutrujen in konstanten, saj pozna cilj svojega dela in ne dela le v svojo korist in za lastno dobrobit ter za svoje delo ne

pričakuje nobene nagrade. To njegovo delo bi lahko opisali kot pravilno delovanje, ki nam ga opisuje sveto hindujsko besedilo Bhagavad Gita. Pravilno delovanje pomeni delovanje brez želje po nagradi, saj je na prvem mestu delo, ki ga je treba opraviti, in ne dobrobit, ki iz njega izhaja.

Danes obstajajo službe, ki jih družba hvali in časti, in službe, ki jih mnogi prezirajo, ker se ne zdijo vredne "njihovega nivoja". Gre slučajno za pravo oceno dela? Ali je lahko katero koli delo višje od drugih? Po starodavnih naukih je vsako delo pomembno in ni dela nižje ali višje vrednosti. Delu dajemo vrednost mi sami, s svojim odnosom, vloženim trudom, poštenostjo in ljubeznijo. Vedno, ko bomo delo opravili dobro in na pravi način, bo pod našimi rokami vzklila čudovita roža, ki bo razsvetlila in odišavila celotno okolje.

"Pogosto sem te slišal reči, kot bi govoril v sanjah: ta, ki obdeluje marmor in v kamnu odkrije idejo lastne duše, je plemenitejši od tistega, ki orje zemljo. In ta, ki ujame mavrico, da bi jo prenesel na platno v podobi človeka, velja več kot tisti, ki izdeluje sandale. Toda povem vam, ne v sanjah, ampak v prekomerni budnosti poldneva, da veter z enako ljubkostjo govori velikanskim hrastom in listom trave; in da je velik le

tisti, ki glas vetra s svojo lastno ljubeznijo spreminja v še slajšo melodijo."

Khalil Gibran, Prerok

V starodavnih kulturah, v katerih je vladala pristna morala, ki je ljudem pomagala premagati nižje želje v korist višjih in jim kazala pot do njihove duše, je v družbi obstajal učinkovit sistem delitve dela. Bistveno je bilo razumevanje, da ima vsak človek poleg fizičnega in materialnega dela – telesa, tudi večni in neminljivi del – dušo. Na delo so gledali kot na eno od poti, ki vodijo k spoznanju samega sebe. Izobraževalni sistem je bil tako učinkovit, da je človeku pomagal spoznati svoj značaj, svoje sposobnosti in posledično izpolniti določeno nalogo v družbi. Obenem je vsakogar usmerjal k spoštovanju vsake oblike dela, saj je vsako delo predstavljalo sestavni del živega organizma družbe in ko en del ne deluje pravilno, lahko organizem propade.

Poglejmo primer Inkov v Južni Ameriki. Na splošno je znano, da so živeli moralno in da so na prvo mesto postavljali formacijo za delavnost. Delu so bili pripravljene posvetiti ves dan. Več jim je pomenila izpolnjena dolžnost kot lastno telo, cilj pa je bil razumeti, da je človekova svoboda v prostovoljnem sprejemanju življenja v skladu z božanskim redom, da ne bi bili sužnji lastnine in svojih slabih navad. Z delom jim je uspelo ustvariti enotnost, saj sta bila delo in njegov cilj na prvem mestu, pred individualnimi koristmi. Inki so "plačevali" davke tako, da so delali na stvareh, ki so skupne celotnemu narodu, bodisi so gradili templje bodisi tkali blago za verske namene. Vsak je lahko videl, kje so končali njegovi "davki" in se veselil lepote skupnega dela.

V starem Egiptu je bila morala na visokem nivoju in številni nauki se nanašajo na dobro opravljeno delo. Egipčani so bili vzgojeni v spoštovanju dela in niso težili k preobilju, saj so ga smatrali za željo, ki prihaja iz telesa in ne iz duše. Pošteno delo je vsakomur zagotavljalo tisto, kar je bilo potrebno za življenje – ne preveč ne premalo. Vse je urejal zakon pravičnosti, v skladu s katerim je vsak prejel, kar mu pripada. Nad tem je bdela Maat, boginja univerzalnega zakona in reda.

"Pazite se dejanj iz pohlepa, ki je zlo in neozdravljiva bolezen. Pohlep seje nesrečo med očeti in materami ter ločuje ženo od moža. Pohlep je skupek vseh vrst zla; to je vreča, ki vsebuje vse gnusno. Človek živi v miru, če pravilno uporablja Pravilo in gre svojo pot v skladu s smerjo, ki ji je treba slediti."

maksime vezirja Ptahotepa

"Ne usmeri svojega srca v iskanje bogastva. Ne trudi se iskati obilja, kajti kar imaš, ti zadostuje. Ne veseli se bogastva, pridobljenega s tatvino, niti se ne pritožuj nad revščino. Moli k Amonu, ko vstane, z besedami: podari mi blaginjo in zdravje. Dal ti bo tisto, kar potrebuješ za življenje, in obvarovan boš pred strahom."

nauki Amenemopa

Za Egipčane je bilo delo užitek in po besedah arheologa Christiana Jacqa: "Občutek sreče Egipčanov ni bil stvar naključja, temveč rezultat odlično organizirane družbe, ki je vsakodnevni delovni vrvež videla kot eno glavnih vrlin." Z delom so spoznavali najgloblje skrivnosti narave in sebe. Velik zgled v pojmovanju svojih obveznosti in ustreznem delovanju, ne glede na težave, ki jih prinaša življenje, je bil rimski cesar Mark Avrelj, ki v svojem Dnevniku poskuša

razumeti božji red. Niti najmanjšega lenarjenja ni prenašal, ker je vedel, da človek ni rojen za brezdelje, ampak za delo.

"Ob zori, ko se nerad in lenobno prebujáš, se pravočasno spomni te misli: Prebudi se, da izpolniš človeku lastno nalogo. Se bom še naprej jezil, če se bom lotil naloge, ki opravičuje moj obstoj in zaradi katere sem prišel na svet? Ali pa sem bil izučen, da se grejem, ležeč med majhnimi prevlekami? Toda to je prijetnejše. Si se torej rodil za uživanje? In skratka, si se rodil, da bi bil pasiven ali aktiven? Ali ne vidiš, da grmi, ptičice, mravlje, pajki, čebele izpolnjujejo svojo lastno nalogo in s tem prispevajo k ureditvi sveta? In ti torej nočeš storiti tega, kar je človeku primerno? Ali resnično ne boš sledil temu, kar je v skladu s tvojo naravo? Vendar pa je treba tudi počivati. Je; in tudi počivam. Toda narava je postavila meje pri počitku, kot je to storila tudi pri hrani in pijači, in ali ne stopaš prek te mere s prekoračitvijo zadostnega? In v svojih dejanjih ne le, da ne storiš dovolj, ampak zaostajaš za svojimi zmožnostmi. Iz tega sledi, da ne ljubiš sebe, ker bi v tem primeru gotovo ljubili svojo naravo in njen namen."

Dnevnik Marka Avrelija

Vsako delo, ki ga opravimo, se ne bo vedno izkazalo za dobro, vendar noben trud ni zaman. Izkušnje, ki jih nabereмо pri delu, bodo postale naša notranja opora in ko se bo v našem življenju pojavila nevihta, bomo vztrajali na nogah, trdno kot steber in ne bomo dovolili, da bi nas kakršna koli stiska iztrgala iz toka dela in Življenja. 🏹

ARISTOTELOVA PRAKTIČNA FILOZOFIJA

ANDRIJA JONČIĆ

Filozofija za Aristotela ni bila samo ljubezen do znanja v teoretičnem smislu ampak tudi praktična dejavnost pri uresničevanju težnje po čim boljšem življenju človeka. Zato ga je še posebej zanimala *filozofija o človeških stvareh* in to zanimanje se je imenovalo *praktična filozofija*.

Za Aristotela je praktična filozofija sestavljena iz etike in politike (sem spada tudi ekonomija, ki jo lahko pripišemo politiki kot celoviti skrbi za skupno dobro, vedi o individualnem in družbenem življenju človeka). Človek je po naravi *politično* ali, kot bi rekli danes, *družbeno bitje*, saj lahko le v skupnosti z drugimi uresničuje svoj namen in to z delovanjem, torej sodelovanjem. Praktična filozofija je človekovo prizadevanje za najboljše življenje in se doseže z zavestno uporabo volje v delovanju, da bi v največji meri uresničil svojo človečnost.

Dobro, ki je lastno človeku, je dejavnost duše, ki jo vodi vrlina ... Vrlina je stanje duše, v katerem je duša ločena od vseh strasti in v popolnem miru.

Najpomembnejše etično delo od treh, ki se pripisujejo Aristotelu, je *Nikomahova etika*. Je prvo v celoti ohranjeno delo s področja helenske etike, ki izraža moralo in navade helenskega ljudstva. Ime je dobila po Aristotelovem sinu Nikomahu, ki je delo pripravil za objavo. V njej Aristotel pravi, da je Dobro cilj vseh človekovih dejanj. Cilj vse znanosti, vseh duhovnih raziskav je nekaj dobrega, kar želimo doseči. Cilji, ki jih iščemo, so različni; na primer, cilj medicine je zdravje.

Kaj bi bilo potem najvišje Dobro? Za Aristotela je najvišje dobro *eudaimonia* (dober ali blag duh), kar prevajamo kot

sreča ali blaženost. Aristotel že v prvi knjigi *Nikomahove etike* pravi:

Glede same besede se skoraj vsi strinjajo, saj tako neuki kot izobraženi pravijo, da je to blaženost, zato enačijo "dobro živeti" in "dobro delati" z "biti blažen".

Blaženost ni za vse enaka: nekateri jo postavljajo v ugodje (področje čutov), drugi pa v povsem nasprotna področja: revni v bogastvo, bolni v zdravje itd. Odvisna je od človekove življenjske usmeritve in položaja, v katerem je.

Nadaljuje z vprašanjem, kakšna blaženost bi bila lastna človeški naravi? Ta se ne more ohranjati v vegetativnem stanju, saj bi to enačilo človeka z rastlinami. Prav tako je ne moremo najti v čutnem življenju, ker to doživljajo tudi živali.

Biti mora nekaj, kar je lastno le človeku, in to je življenje duše, usklajene z razumom.

Aristotel pravi:

Dobro, ki je lastno človeku, je dejavnost duše, ki jo vodi vrlina. In če je vrlin več, potem tista dejavnost, ki jo vodi najpopolnejša in najbolj vzvišena od vseh.

Tako so pravi užitek človeka dejanja, ki so usklajena z vrlino*. Se je tega mogoče naučiti? Da, ampak kako? Aristotel pravi, da blaženost ni poslana od bogov, pridobimo jo s tem, da živimo vrlino, kar pa se usvaja postopoma skozi čas. Ker je blaženost posledica določenega delovanja duše, ki ga vodi najvišja vrlina, je potrebno preučiti vrline.

Nekatere vrline imenuje *intelektualne vrline* (modrost, znanje, talent, preudarnost itd.), druge pa *moralne vrline* (plemenitost, zmernost itd.).

Intelektualne vrline se rojevajo iz učenja, moralne pa iz navad, običajev. Narava nas je naredila sposobne pridobiti vrline, vendar pa jih razvijamo z delovanjem: s skladanjem glasbe postaneš glasbenik, s pravičnim delovanjem postaneš pravičen. Da bi v sebi ustvarili določene kvalitete, moramo torej vaditi vrlino. V skladu s tem je morala *vprašanje prakse*, delovanja, katerega cilj je ona sama.

Delovati je treba *v skladu s Pravičnim razumom*, kar pomeni oddaljiti se od skrajnosti, od vsakega *pretiravanja* in vsakega *pomanjkanja*. Vedno je treba iskati ravnovesje prave sredine. Zato se vrlina rojeva iz zmernosti, prave mere, slabost pa iz pretiravanja ali pomanjkanja.

Če so najplemenitejše lastnosti v človeški duši pokvarjene zaradi užitka ali bolečine, potem moramo reči, da je vrlina *stanje duše, v katerem je duša ločena od vseh strasti in v popolnem miru*. Vrlina je tista, ki nas iz vidika užitka in bolečine vodi na najboljši možni način.

S ponavljanjem dejanj, ki jih vodi vrlina, se bo duša naučila distancirati od vsega, kar lahko prevzame njeno pozornost. Vrlina je navada, lastnost, ki je odvisna od naše volje in s katero upravlja um, kot bi z njo upravljal pravi modrec. Ni je

mogoče vsiliti, ker je stanje izbrano in pridobljeno z lastno svobodno voljo.

Aristotel zaključuje *Nikomahovo etiko* z uvodom v naslednje delo, ki ga je napisal, *Politiko*. Zanj sta bili etika in politika med seboj neločljivi, saj etično delovanje določa kakovost politike.

Probleme družbe in države je Aristotel sistematično obravnaval v osmih poglavjih svojega dela *Politika*. Za razliko od svojega učitelja Platona uporablja induktivno metodo za gradnjo svojega pristopa k praktični filozofiji. Izhaja iz trenutnega stanja realnosti grškega načina življenja in uporablja preudarnost kot pristop k posamezniku – etiki; in pristop k družbi, *polisu* – politiki.

Enako, kot velja za Platona, je bila tudi za Aristotela povezava etike in politike nujna, saj pravi:

Človek se izpopolnjuje le, ko živi v skupnosti in se izraža v državi kot njen član.

Aristotel meni, da etiko in politiko povezuje isti cilj skrbi za dušo in vzgoje državljanov. Zato je skupni temelj etike in politike ideja pravičnosti kot največje vrline tako v delovanju posameznikov kot tudi v harmonični ureditvi države.

Njegov učenec Aleksander Makedonski je razširil povezavo med etiko in politiko onkraj meja polisa in grške kulture s povezovanjem grške z orientalsko kulturo, kar je povzročilo rojstvo helenizma. Pozneje so rimski stoiki v svojem razumevanju praktične filozofije naredili še dlje in uvedli etično-politični koncept *državljana sveta*.

Aristotelovo delo skupaj z učenjem njegovega učitelja Platona predstavlja temelj filozofske in znanstvene misli zahodne civilizacije. Akademija in licej sta še vedno imeni najpomembnejših izobraževalnih ustanov današnjega sveta, vprašanje je le, koliko je cilj teh institucij danes usklajen z idejo pravičnosti kot najvišje vrline v delovanju posameznika in v organizaciji države. 🏛️

* Krepost ali vrlina je odličnost, čast, plemenitost.

ALEKSANDRIJSKI ZNANSTVENIKI

INES BOROVAC LAŠIĆ

Imperij Aleksandra Velikega je bil sestavljen iz različnih delov: evropskega in maloazijskega dela Grčije, Egipta, Mezopotamije, Indije ... Aleksander je vložil veliko napora, da bi cesarstvo povezal s sponami sloge in enotnosti. Za izboljšanje trgovinskih povezav je gradil ceste, vzpostavil pristanišča ter morske in karavanske poti. Spodbujal je širjenje grške kulture in razvoj drugih kultur ter njihovo medsebojno povezovanje. Da bi zmanjšal razlike v slogu življenja, je ustanovil skoraj sedemdeset mest, od katerih je eno stalo ob izlivu Nila v Sredozemsko morje – Aleksandrija.

ALEKSANDRIJA

Na ruševinah Aleksandrovega imperija so bile ustanovljene tri velike države: Egipt, Sirija in Makedonija. Egiptu je vladal

Ptolemaj, Aleksandrov prijatelj iz otroštva in udeleženec vseh njegovih pohodov. Po smrti Aleksandrovega sina se je leta 305 pr. n. št. razglasil za kralja in vladal pod imenom Ptolemaj I. Soter.

Ptolemaj I. Soter je nadaljeval z uresničevanjem Aleksandrovih sanj. Tisto, kar je Aleksander načrtoval v pesku, je Ptolemaj zgradil. Nova prestolnica je hitro rasla. Za razliko od grških mest, ki so se širila okoli obrambnih trdnjav in templjev, je bila Aleksandrija zgrajena načrtno, s širokimi ulicami in prostranimi parki, kar je v mestu zagotavljalo prijeten veter in zdravo podnebje. Na ulicah so se lahko srečevali pripadniki vseh narodov cesarstva, od Iberskega polotoka do Indije.

Mesto je bilo razdeljeno na tri četrti: kraljevsko grško-makedonsko, egipčansko in judovsko četrt. V egipčanski četrti Rakotis, ki se je nahajala na naravni vzpetini, je bil zgrajen *Serapeum* ali tempelj boga Serapisa, ki ga je Ptolemaj I. izbral za glavno božanstvo nove dinastije. V tem templju se je nahajala manjša knjižnica, v kateri so bila shranjena mnoga pomembna dela, potem ko je slavna Aleksandrijska knjižnica pogorela.

Aleksandrov mavzolej, imenovan Soma, ter razkošna palača Ptolemajskih kraljev, obdana z eksotičnimi vrtovi in sadovnjaki, sta se nahajala v kraljevski grško-makedonski četrti Bruhion. V tej četrti je bila tudi slavna knjižnica, ustanovljena po želji Ptolemaja I. Sotra, ki je v Aleksandriji skušal zbrati vsa pomembna filozofska in literarna dela sveta. Njegovi nasledniki so nadaljevali z zbiranjem del, s čimer je nastala zbirka, ki je štela približno 500.000 zvitkov.

Med dinastijo Ptolemajev je postala Aleksandrija močno kulturno in gospodarsko središče starodavnega sveta.

MUZEJON

Aleksandrijska knjižnica je bila z vrsto marmornih stebrov povezana z Aleksandrijskim *muzejonom*, vodilno univerzo tistega časa, ki je bila poimenovana po Muzah, grških boginjah harmonije, ki so varovale božansko in človeško ustvarjalno umetnost.

Kompleks je bil obsežno opremljen; vključeval je veliko dvorano, jedilnico za skupne obroke, observatorij, botanične vrtove in živalski vrt, predavalnice ter prostore za branje del klasičnih pesnikov in zgodovinarjev. Poleg tega je vključeval stanovanjske enote, sprehajalne poti in počivališča ob kolonadah s klopki ter gledališče.

Med njegovimi stenami so se izpopolnjevali najboljši učenjaki tistega časa, večinoma vsestranski znanstveniki, ki so se poleg svojih strok ukvarjali tudi s filozofijo, metafiziko, etiko in politiko. Med mnogimi slavnimi imeni izpostavljam nekaj najbolj izstopajočih.

EVKLID

Evklid iz Gela ali Tire (330. - 275. pr. n. št.) je bil eden od prvih znanstvenikov v muzejonu. Za poučevanje geometrije je napisal delo *Elementi (Stoicheia)* v 13 knjigah, ki je služilo kot osnovni učbenik geometrije skozi celotno helenistično-rimsko obdobje. Uporabljali so ga tudi Arabci, in z manjšimi spremembami v 19. stoletju tudi Evropejci.

Evklid je pristopil k razvoju geometrije z deduktivno metodo. Najprej je določil osnovne pojme, nato izbral osnovne trditve in na njihovi podlagi izpeljal zaključke. Taka metoda raziskovalnega dela se je ohranila do danes. Sedem definicij na začetku prve knjige se glasi:

- Točka je tisto, kar nima delov.
- Črta je dolžina brez širine.
- Meji črte sta točki.
- Premica je črta, ki je v enakem odnosu z vsemi svojimi točkami.
- Ploskev je tisto, kar ima samo dolžino in širino.
- Meje ploskve so črte.
- Ravnina je ploskev, ki je v enakem odnosu z vsemi svojimi premicami.

V šesti knjigi med drugim govori o razmerju zlatega reza.

Ptolemaj I. Soter ga nekoč ni pravilno razumel in ga je prosil za preprostejše pojasnilo. "Do geometrije ni kraljevske poti," mu je odgovoril Evklid in dodal: "Brez truda ni niti peciva, kaj šele geometrije."

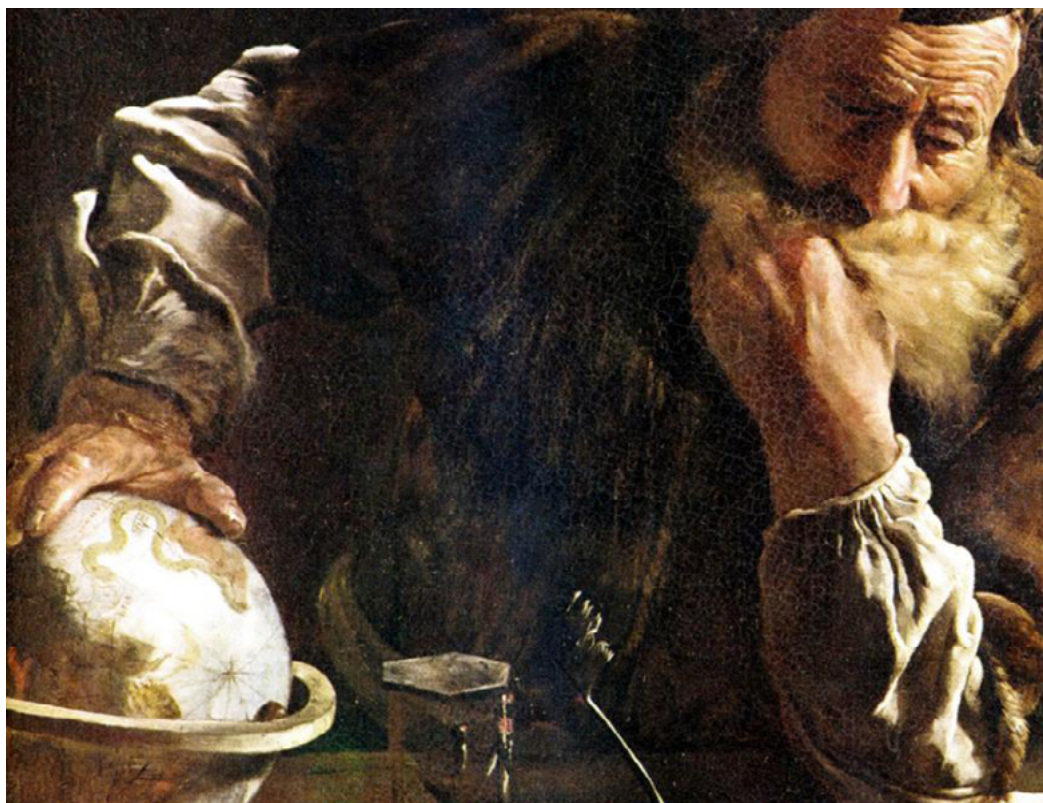
Po prvem predavanju iz geometrije ga je eden od novih učencev vprašal, kakšno korist bo imel v življenju od znanja, ki ga je pridobil. Evklid ni odgovoril ničesar, vendar mu je pozneje poslal zlatnik in ga izključil iz šole.

ARHIMED

Arhimed iz Sirakuz (287–212 pr. n. št.), sin astronoma Fidija in sorodnik vladarja Sirakuz Hierona, je v Aleksandrijo prišel na povabilo Ptolemaja II. Filadelfa. Bil je najuglednejši matematik svojega časa. V svojem delu *O krogli in valju* je podal formulo za izračun volumna krogle glede na volumen opisanega valja. Njegovi prijatelji so na njegov grob postavili valj, v katerem je bila krogla.

V delu *O merjenju kroga* Arhimed opisuje in vpisuje mnogokotnike v kroglo, s čimer je dobil približno vrednost za število, ki ga danes označujemo s π ($3,140845 < \pi < 3,142857$).

Poleg tega je odkril tudi *Arhimedovo vijačnico*. S sukanjem te vijačnice se je dvigovala voda. Razvil je sistem prostih kolot za dvigovanje bremen. Konstruiral je tudi planetarij z mehanskim pogonom. Do načela hidrostatike, znanega kot *Arhimedov zakon*, je prišel tako, da je vstopil v kopel, nato pa je vzkliknil: "Eureka! Eureka!" (Odkril sem! Odkril sem!). Drugič je izjavil: "Dajte mi oporno točko in premaknil bom Zemljo," s čimer je ilustriral načelo vzvoda.

ERATOSTEN

Eratosten (približno 275–195 pr. n. št.), ki se je, za razliko od filozofov, imenoval filolog, je bil rojen v grškem mestu Kirena v Severni Afriki. Nekaj časa se je izobraževal v Atenah, nato pa je po smrti Kalimaha postal upravnik Aleksandrijske knjižnice, kamor ga je postavil Ptolemaj III. Euerget. Na tem položaju je ostal vse do leta 194 pr. n. št., ko mu je zaradi vnetja oči tako oslabil vid, da ni mogel več brati. Zato je storil samomor tako, da je prenehal jesti.

Med svojimi kolegi je dobil vzdevek Beta, morda zato, ker je bil v mnogih svojih delovnih področjih drugi. To zagotovo ne velja za helensko kronologijo, za katero je postavil temelje z določanjem datumov najpomembnejših književnih in političnih dogodkov, začenši z osvojitvijo Troje. Ustanovil je nov koledar, ki ga je Cezar pozneje uvedel kot *julijanski koledar* v Rimu.

V svoji knjigi *Geographica* je uporabljal matematično geografijo. S primerjavo senčenja v dveh mestih z različnima geografskima širinama na dan poletnega sončnega obrata je ocenil obseg Zemljine krogle z zelo majhno napako.

Uvedel je tudi sistem poldnevnikov in vzporednikov. Začetni poldnevnik je postavil tako, da je potekal skozi Aleksandrijo, začetni vzporednik pa skozi Rodos. Prvi je na zemljevidu začel vključevati izohipse, da bi poudaril razlike v nadmorski višini med posameznimi geografskimi točkami.

ARISTARH IZ SAMOSA

Poleg matematike je bila v Aleksandriji posebej cenjena astronomija. Njen napredek je omogočil dostop do kaldejskega astronomskega znanja po Aleksandru Makedonskem. Prav tako so prepoznali korist poznavanja sferne geometrije. Aristarh iz Samosa (okoli 310–230 pr. n. št.), učenec peripatetičnega filozofa Stratona, je bil starejši sodobnik Arhimeda v muzejonu. V svojem kratkem delu *Štetje peska* je Arhimed citiral pomembno Aristarhovo trditvev: "Zvezde in Sonce se ne gibljejo, temveč se Zemlja vrti okoli Sonca po krogu, pri čemer se Sonce nahaja v središču njene tirnice."

Aristarh je rešil tudi vprašanje izvora lunine svetlobe (pravilno je trdil, da izvira od Sonca) ter izračunal premer in medsebojne razdalje med Zemljo, Soncem in luno.

KLAVDIJ PTOLEMAJ

Klavdij Ptolemaj, verjetno iz Ptolemaide v Gornjem Egiptu, je napisal znane razprave o astronomiji in geografiji: *Almagest* in *Geografija*. *Almagest* (naslov je izpeljan iz arabske oblike grške presežniške oblike – največji) je sestavljen iz trinajstih zvezkov. Ptolemajev *Katalog zvezd* (sedmi in osmi zvezek *Almagesta*) je prvi ohranjeni katalog te vrste. V njem je naštel več kot tisoč zvezd, razporejenih v osemindeset ozvezdij, vsaki pa je določil položaj (koordinati) in velikost (svetlost).

HIPARH

V Aleksandriji je sredi 2. stol. pr. n. št. deloval Hiparh iz Nikeje, ki je v antiki veljal za največjega astronoma. Z izjemno natančnostjo je izmeril razliko med trajanjem tropskega in sideričnega leta (napaka je bila manjša od desetih sekund). Prav tako je izdelal prvi astrolab za merjenje položaja zvezd ter si zastavil ambiciozno nalogo "preštejmo zvezde," to je, da je sestavil katalog stalnih zvezd (popisal jih je 850). 🌠

O VZTRAJNOSTI

Zaprisega Abrahama Lincolna leta 1861 ni bil čudežen zgodovinski trenutek. Bil je vrhunec dolge, težke poti, polne razočaranj, padcev, neuspehov in končnega uspeha, neverjeten dokaz moči vere in vztrajnosti.

Le nekaj mesecev preden ga je njegova stranka predlagala za predsednika, je ponudil kratko skico svojega zgodnjega življenja: »Moja starša sta bila oba rojena v Virginiji, iz neuglednih družin. Moja mama je umrla v mojem desetem letu. Ko sem postal polnoleten, nisem znal veliko. Znal sem nekoliko brati, pisati in šifrirati ... toda to je bilo vse.« Kot navdušen bralec in neumoren delavec je iskal znanje in izkušnje, ki jih je potreboval za uresničevanje svojih ambicij. Glede na njegove zgodnje izkušnje pri delu, politiki in življenju mu nihče ne bi zameril, če bi opustil svoje največje sanje.

Leta 1831 mu ni uspelo pri delu. Leta 1832 je bil poražen kot državni poslanec. Leta 1833 je poskusil z drugim poslom. Ni mu uspelo. Njegova zaročenka je umrla leta 1835. Leta 1836 je doživel živčni zlom. Leta 1843 je kandidiral za položaj v kongresu in se soočil s porazom. Znova je poskusil leta 1848 in bil zopet poražen. Leta 1855 je kandidiral za položaj v senatu. Izgubil je. Naslednje leto je kandidiral za podpredsednika in znova izgubil. Leta 1859 je ponovno kandidiral za položaj v senatu in doživel poraz. Leta 1860 je bil človek, ki se je podpisal z imenom A. Lincoln, človek, čigar neomajna vera vase je rasla z vsakim neuspehom, izvoljen za 16. predsednika Združenih držav.

Razlika med najdrznejšimi dosežki v zgodovini in najosupljivejšimi neuspehi je pogosto zagrizena vztrajnost.

Abraham Lincoln še danes večja za enega največjih ameriških predsednikov. Zagovarjal je ukinitve suženjstva in volilno pravico za Afroameričane, kar ga je stalo življenja.

**DALEČ NAJBOLJŠA NAGRADA, KI JO NUDI ŽIVLJENJE,
JE MOŽNOST, DA TRDO DELATE NA DELU,
KI GA JE VREDNO OPRAVITI.**

THEODORE ROOSEVELT

www.akropola.org